

5. Всесвітня декларація місцевого самоврядування // Місцеве і регіональне самоврядування в Україні. – 1995. – № 1–2. – С. 13–15.

6. Мадьярова А.В. Принципи і критерії визначення державних повноважень, які можуть передаватися органам місцевого самоврядування // Підготовлено для системи Консультант Плюс, К., 2006. – 78 с.

7. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, В.В. Толкованов та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. – 128 с.

Олійник А.Ю.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри господарського права
факультету підприємництва та права
Київського національного університету
технологій та дизайну.
(м. Київ, Україна)*

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

З моменту проголошення «Декларації про державний суверенітет України» та «Акту про незалежність» Україна взяла курс на розбудову власної політичної і правової систем. Процес національного відродження України, розбудова української держави має привести нас до створення сучасного громадянського суспільства та розвинутої правової системи. Для здійснення цієї роботи і досягнення мети необхідні знання не тільки існуючих правових систем сучасності, але й тенденцій їх розвитку в XXI столітті. Метою нашого дослідження є визначення поняття та структури правової системи України, як одної з країн розвитку правової системи якої знаходиться у Європейському правовому полі. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити низку задач: 1) дослідити джерела щодо розуміння основних правових систем сучасності; 2) визначити ознаки і сформулювати поняття правової системи України; 3) означити коло структурних елементів Української правової системи; 4) сформулювати висновки і рекомендації.

1. Становлення і розвиток української правової системи відбувається за загальними принципами, які характерні для становлення і розвитку будь-якої правової системи світу. В той же час, у названому процесі є деякі особливості. Створюючи самостійну національну правову систему України, слід виходити з міжнародних аналогів та досягнень основних світових правових систем, порівнювати різні розуміння правових систем сучасності і їх історичний досвід. Порівняння правових явищ виникло майже одночасно з правом. Ще Аристотель, готуючи свій трактат про політику, вивчив і порівняв 153 конституції грецьких та варварських міст. Так само вчинив і Солон, створюючи афінські закони. В основі Законів XII таблиць лежить узагальнення законів міст усієї Греції [1, с. 199]. Як підкреслював відомий французький вчений Д. Рене порівняльне правознавство є одним з елементів універсалізму права, що особливо важливо у наш час. Воно грає і призвано грати важливу роль для вивчення прогресу права. Він же наголошував на тому, що у сучасному світі існують різноманітні правові сім'ї і завдання юристів, не зосереджуючи уваги на кожній національній правовій системі, розкрити поняття і зміст правової сім'ї і показати до якої з правових сімей світу відноситься та чи інша національна правова система, які статичні і динамічні елементи її характеризують [2, с. 18]. Однак не лише міжнародний зарубіжний досвід слід враховувати при визначенні поняття і структури національної правової системи України. Важливе значення має і власний історичний досвід формування правових інститутів безпосередньо в Україні в різні періоди її розвитку. Ми маємо такі своєрідні правові феномени, як Правда Ярослава Мудрого (Руська правда), Конституція Пилипа Орлика, Конституції України 1917-1920 років. Зокрема, в Конституції Пилипа Орлика 1710 року передбачалися демократичні засади української державності – розподіл влади, незалежний суд, приватна власність, багатогалузевий характер законодавства і права. Високо оцінюючи цей акт, відомий американський федеральний суддя Богдан Фудей наголошував, що батько американської Конституції Джеймс Мадісон перебрав для неї основні демократичні засади, що вміщувалися в Конституції Пилипа Орлика, яка майже на 300 років випередила американську [3, с. 11]. Існують різні думки стосовно віднесення правової системи України до тієї чи іншої правової сім'ї. За рядом ознак правову систему України відносять до романо-германської правової сім'ї, поділяючи право України на публічне і приватне [4, с. 14-23]. Законодавча діяльність Верховної Ради України спрямовується на утвердження державності України, забезпечення правового і соціального захисту національної школи, культури, мистецтва у період становлення молодого держави. Створилися правові основи для реалізації свободи слова, свободи совісті та права гро-

мадян на інформацію. В державі закладається правова основа для посилення боротьби із злочинністю і правопорядку. Із зазначених питань прийнято низку нормативно-правових актів, в тому числі Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси України, доповнено восьмий розділ Конституції України у сфері правосуддя. Є підстави говорити, що Верховна Рада провела велику за обсягом роботу по розбудові державності, розробці національної правової системи, вдосконаленню усіх галузей законодавства. У той же час через недостатній професіоналізм парламентарів, вплив різних політичних факторів, недоліки у підготовці законопроектів певна частина законів чи окремих їх положень виявилась не зовсім життєздатними. На всіх стадіях підготовки проектів законів та інших нормативно-правових актів мають обґрунтовуватися наслідки дії правових норм з врахуванням соціальних та інших факторів за яких вони реалізуються [5, с. 172-199].

2. З метою визначення правової системи України необхідно визначити і розкрити її ознаки. Ознаками правової системи України є те, що вона: а) базується на праві; б) формується у зв'язку з правом; в) має вторинний характер по відношенню до економічної системи; г) існує у вигляді складного комплексного утворення; г) складається із ряду елементів.

Правова система України базується на праві. Право є ядром правової системи України. Названа правова система формується у зв'язку з правом і має вторинний характер по відношенню до економічної та існує у вигляді складного комплексного утворення. Вона складається із певних елементів, які характеризують її структуру.

Отже, правова система України – це сукупність внутрішньо узгоджених, взаємозв'язаних, соціально однорідних юридичних засобів, за допомогою яких Українська держава здійснює необхідний нормативний вплив на суспільні відносини, закріплюючи, регулюючи, охороняючи і захищаючи їх від правопорушень.

3. В сучасній вітчизняній і зарубіжній юридичній літературі існують і інші підходи до визначення елементів правової системи, а саме в її цілісну систему включають: 1) структуру правової системи (скелет, каркас, довготривалу частину, що характеризує форму і визначеність цілого); 2) суть правової системи (тобто діючі правила, норми і зразки поведінки людей), що є суб'єктами права правової системи України; 3) правову культуру – психологічні і ідеологічні аспекти відношення людей до існуючого права і правової системи, як частини загальної культури певного суспільства. Елементи правової системи: 1) статичні: а) система права; б) система законодавства; в) правові принципи; г) правова культура; г) юридичні установи; д) юридична техніка; е) юридичні

терміни; є) правова політика; 2) динамічні: а) правотворчість; б) правореалізація; в) юридична практика; г) правові відносини [1]. Статичними елементами структури правової системи України є правові норми і принципи, що об'єднуючись характеризують внутрішню і зовнішню форму права, ідеологічне і психологічне відношення до діючого права та механізми його створення і реалізації. Динамічними елементами структури правової системи України є діяльність по утворенню права та його реалізації, що відбувається у правових відносинах і є результатом накопичення юридичної практики.

Висновок.

4. Підводячи підсумок слід сформулювати такі висновки і рекомендації.

4.1. Правова система України – це сукупність внутрішньо узгоджених, взаємозв'язаних, соціально однорідних юридичних засобів, за допомогою яких Українська держава здійснює необхідний нормативний вплив на суспільні відносини, закріплюючи, регулюючи, охороняючи і захищаючи їх від правопорушень.

4.2. Ознаки правової системи України: а) базується на праві; б) формується у зв'язку з правом; в) має вторинний характер по відношенню до економічної системи; г) існує у вигляді складного комплексного утворення; г) складається із ряду елементів.

4.3. Елементи правової системи: 1) статичні: а) система права; б) система законодавства; в) правові принципи; г) правова культура; г) юридичні установи; д) юридична техніка; е) юридичні терміни; є) правова політика; 2) динамічні: а) правотворчість; б) правореалізація; в) юридична практика; г) правові відносини.

Список використаних джерел:

1. Гусарев С.Д. Теорія права і держави: Навчальний посібник / С.Д.Гусарев, А.Ю. Олійник, О.Л. Слюсаренко. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 270 с.

2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с фр. В.А. Туманова. – М.: Междунар. Отношения, 1996. 400 с.

3. Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991 – 2001 рр. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 288 с.

4. Основи публічного права України: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., проф. А.Ю. Олійника, к.ю.н. доц. М.І. Кагадія. К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. – 448 с.

5. Олійник А.Ю. Курс лекцій з конституційного права України: навч. посібник / А.Ю. Олійник, М.І. Кагадій; – К.: КНУТД; Дніпро: Ліра ЛТД, 2016. – 384 с.

Голомша М.Я.,
Заслужений юрист України,
член Головної ради товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ВІД МОНОПОЛІЙ ВЛАДНОГО ПРАВА ДО ПРАВА СЕРЕДОВИЩ ЖИТТЯ В МАЙДАННІЙ УКРАЇНІ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ ДИСКУРСІВ

Хотілося би подякувати організаторам конференції за те, що вони підняли одну з найважливіших проблем сучасної України – право як наріжний камінь існування держави в сучасному глобальному геостратегічному дискурсі світу і відправна точка творення громадянином середовища життя тут і зараз у нас, в Україні.

Я не випадково говорю про громадянина і середовища життя. Нині ми, українці, стоїмо на порозі кардинальних трансформацій по формуванню абсолютно нових відносин між державою, громадою і особою. Відносин, які мають ще пройти складний шлях становлення та вироблення правових процедур, регламентів і навіть стилістик.

Ще римляни, які є основоположниками права у Європі, говорили, що усе право відноситься до осіб, об'єктів або встановлюється за позовами і визнавали три статуси права: статус свободи, статус громадянства і сімейний статус.

Україна виборола право на свободу і нині захищає його у протистоянні з глобальним гібридним агресором – путінським режимом, що панує над народами Російської Федерації.

В цій боротьбі ми захищаємо не лише свою свободу, незалежність і територіальну цілісність як державницьку соборність. Ми, українці, відстоюємо і право на свободу народів Європи і світу.

Хочу звернутись до шановного товариства із закликом до розуміння нових процесів, які відбуваються на міжнародній арені та на теренах нашої Вітчизни і необхідності визначення нової парадигми права в сучасних реаліях.